

לפני 25 שנה

בגיליון "העולם הזה" שראה אור השבוע לפני 25 שנה בדיוק, התפרסמה כתבת-רקע תחת הכותרת "מאז ועד עולם", שתוארה את תולדות הערלארדע בתל-אביב בלוויית תמונות מרהיבות. כרשימה זו, וראו קם מר אטלי ואמר: ציירי-כוכב! תיאר סופר השבועון באירוסה, עמוס קינן, מגכת יהודית בלונדון. המדור, "במרחב" של השבועון פירסם סדרת קרוקטורות פוליטיות ממצויים, תחת הכותרת, "רוז אליוסופ רואה!".

כשער הגיליון: שער צבעוני מיוחד לפורים תש"ו, מעשה ידי האמן ז'אן דויד.

גבול פורצי גבול * אגדת נחום גוטמן * עטאללה

מוצור מודה * הצמד ניקולאי ונשיא המדינה יצחק בן-צבי

"העולם הזה" 908 תאריך: 8.3.1955

של אז, פילדמארשל יאן סמאטס. הביקור הביא לגוטמן אוצר קיים בהחלט: מהכי נסות תערוכותיו ביהונסבורג, קייפטאון ודורבן, בנה את ביתו בעל-אולפן הציור המקורה זכוכית ושטוף השמש.

מכתבים

הידד!

הידד לכם ועוד הפעם הידד! ראיתי את העולם הזה (906) ובקורא יקר ראיתי את תיאור ביקורכם בנצרת וקבלת הפנים שנערכה לכם עליידי קוראי העיתון. יתר על כן, ראיתי באותו עיתון מאמר, אשר אינני יכול לשכות, היות והוא מבטא את רעיונותי — ואת הלך המחשבה של מר-בית הגוער הערבי — באופן יוצא מן הדי-כלל (וביחוד הדברים על) שרה-ביטחון לשעבר פינחס לבון, אשר רצה לעשות מאיתנו גייס משי.

עטאללה מנצור, גוש חלב

קולנוע

למען הנצח

מרילין מונרו, חסידתו של פיודור (הא-חיים קארמאזוב) דוסטויבסקי (העולם הזה, 907). לא נואשה כשבישרו לה, כי היות רבה, כי אין בשבילה תפקיד מת-אים בסרט שיהיה מבוסס על אותו רומן. הכריזה מרילין בפני העיתונאים, שלעולם אינם מחמיצים ראיון איתה: "החלטתי לוותר על האחים קארמאזוב, אבל הם מלא דגים. ברצוני לשחק בסרט מבוסס על רומן גדול, ריק קלאסי. טרם החלטתי מה, אבל יועצי מכינים עבורי תמציות של ספרים ידועים, על מנת שאבחר את המת-אים לי ביותר.

"בקרוב", סיימה השחקנית, "אזמינכם למסיבת עיתונאים נוספת, שבה אודיע את שמו של הסרט שאכין למען הנצח". לאחר מכן הרימה מרילין מעט את שימלתה, והצלמים לכדו כמה תמונות פיקאנטיות.

אנשים

כשניפגש שגריר ברית-המועצות אלכסנדר אכרמוב, עם יליד רוסיה, נשיא-המדינה יצחק בן-צבי, ושאלו מדוע נשט את מולדתו ועלה לארץ-ישראל (בשנת 1907), הסביר הנשיא: היו שנים שלא יכלו להיות בצוותא ברוסיה — הצמד ניקולאי רודף היהודים ונאוכי, ולצאר ניי-קולאי לא היה לאן ללכת.

ראש עיריית חדרה לשעבר, דויד ברמן, שהתפטר ממשרתו אחר מישפט מעילות שבו נמצא זכאי, התכונן לתפקיד אחר, מיקצוע המשפטים, אליו החליט לשוב, לאחר שנטשו עם עלייתו ארצה.

חברה פרטית שהחליטה להופיע בי-עדלאידע, היתה מישפחת מוכתר כרם התימנים לשעבר, משה לוי נחום (מל"ן), המטיף לריבוי הילודה, שהחליט לשכור מכונת משא מיוחדת ולהציג מעליה את 18 בניו ו-24 נכדיו.

אביה של עסקנית נעמת, נאוה ארד.

"תכנית פיתוח למרחבי"

מי היה מצפה אי-פעם שמ ערכת, דבר, מיבצרה האחרון של ציפור הנפש בישראל, תדפיס את פרי יצירתו של אותו משמוץ וותיק, עמוס קינן? להצדקתו של דבר, אפשר לאמר רק שהוא לא ידע את אשר הוא עשה, ומה התועבה שהוא שם את ידו עליה. מעשה בקאריקטורה שפירסם עמוס קינן בעתון אנגלי (ראה לעיל). ראה אותה, דבר-בעתון ההוא, לא שם לב לחתימה, התלהב מתוכנה והעתיקה כ-נקודת-השקפה בריטית. אוי לעיניים שכך רואות!

מחנה השבויים ברפיה. מזכרתו של גוטמן מאותם ימים: אלבום ציורי שבויים תורי-כיים.

כל אותו זמן הלכה וחזקה אהבתו של גוטמן לארץ שטופת השמש, וכשחזר אליה אחרי ליטוש סופי של שש שנים בווינה, ברלין ופאריס החל מעלה על מאות בדים את נופה של הארץ מתניתה עד חברון. גוטמן, שהושפע ככל ציירי המאה ה-19 עשירים, מן האמנות הצרפתית, סיגל ל-עצמו את רוחה המתבטאת בתפישה קלה, לירית וריחנית (אותה מתאר גוטמן ב-הגדרה: "לא ביוע, כי אם בכישרון"). העבירה על בדי, 38 מהם (שמן ואקי וורלים) קישטו במשך החודש האחרון את קירות מוסיאון תל-אביב.

אוצר בג'ונגל. ציורי גוטמן הטביעו את חותמם על אמנות הארץ, כשם שעשו זאת האילוסטרציות שלו לעשרות ספרים או ציורירישומיו בדבר לילדים, שהוא ציירו מיום היווסדו. הם נושאים אופי חגיגי, שמה ומאיר-עיניים, הצריך לרשת, לדעת גוטמן, את מקומה של נקודת ה-ראייה היהודית הגלותית, המדוכדכת, ה-מסכנה, העצובה והעלובה.

אין גוטמן עוסק בביתו מוקף הפרחים בציר לבד. כראוי לאדם רב-רגונו, שהיה במלחמת השחרור, בגיל 50, הצייר הצבאי נשט צה"ל, הרי שיש לצייר גוטמן עיסוק נוסח: כתיבה, לרוב סיפוריילדים, הידוע בהם: לובנגולו מלך זולו, אבי עם ה-מטבולו אשר בהרי בוליביה — מעשה בצייר ארצישראלי הנקלע לאפריקה ה-דרומית ומחפש אוצרות לאיקימים בי-גינגל.

לובנגולו נכתב לפני 20 שנה, עת ביקר גוטמן בדרום-אפריקה, כשליח העיר תל-אביב, על-מנת לצייר פורטרט של חסיד אומות-העולם וראש ממשלת דרום-אפריקה

העם

לוחמים מול לוחמים

רוב רובם של אזרחי ישראל, כל הילדים מגיל 1 עד 99, עסקו השבוע בחשבון-הנפש: אינו מסיכה ללבוש בפורים? כיצד להתחפש לנשף? הפורים האמיתי, מזה עשרים שנה התקרב. העם החליט החלטה נחוצה: לא מים (משמים) ולא אש (מהי גבול) ילקקלו את ההג.

פחות רועש, יותר שקט, היה חשבון-נפש אחר, שנערך משך השבוע בליבם של תושבים רבים, היה זה חשבון התקרית הגדולה שאירעה בשבוע שעבר ברצועת עזה.

כל אדם בר-דעת שאל את עצמו: האם היה הקרב טוב או רע? האם הועיל או הויק?

חוב הכבוד. בראש החשבון עמד, כמוכן, סעיף של חוב: חובו של העם ללוחמים שיצאו בחשכת ליל בשליחות המדינה, עמדו בהצטיינות בתפקידם — ושאתדים מהם שילמו את המחיר העליון, שום עם אינו מסוגל לשלם את חובו לחייליו הקרביים, אולם הוא יכול להתגאות בהם. הפעם היתה לגאוה זו הצדקה פשוט-טה: זו הפעם הראשונה כוונה פעולה יש-ראלית כנגד צבא.

שוב לא חזרה אל הלב המועקה של קיביה, עת כוון נשק עברי נגד נשים וילדים; ואפילו לא המועקה של נחלין, עת געש הקרב בכפר של פלאחים. השבוע נשאר הנשק העברי טהור.

בניגוד משוע לגאוות הלוחמים, עמד חוסר הגאוה של המנגנון הפוליטי, שלא היה לו העזו לעמוד מול העולם בקומה יקופה, אלא גימגם הודעות בלתי-משכנעות לחלוטין. הוא גרם לכך כי ברוב עיתוני העולם הופיע תיאור הפעולה בגרסה ה-מצרית. הודעת ישראל הזכירה בצורה לא-נעימה את ימי הסוכנות היהודית לארץ-ישראל ז"ל.

גבול לפורצי הגבול. לא קל היה השבוע לשקול את החיוב שבפעולה כנגד השלילה. כפי המחייבים היו חמישה ניי-מוקים כבדי משקל:

- האמריקאים החלו להאמין כי ישראל משועבת להם לחלוטין, ואיבדה כל עצי-מאות, הפעולה הוכיחה כי ישראל שומרת על חופש פעולתה.
- הסעולה תמריץ את הצבא המצרי ברצועת עזה לרסן למשך זמן מה את ה-הסתננות.
- הפעולה תזכיר לארצות-ערב כי צה"ל ערדנו חי וקיים, הצבא הלוחם הרא-שון במרחב.
- הפעולה תעלה את מוראל יושבי-הגבול, בצד הישראלי.
- שום ממשלה דמוקרטית איננה יכולה להישאר אדישה כלפי דעת-הקהל שלה. לאחרונה גברה בציבור המועקה מול חוסר-הפעולה ובידוד המדינה.
- טענו המחייבים: יהיה אשר יהיה, פעור-לה מסוג זה, נגד מטרה צבאית, אינה יכולה להזיק, התעמולה הערבית הרשמית נגד ישראל היא מילא כה ארסית, ש-פעולה אחת לא תוסיף ולא תגרע ממנה. יד לשלום. שוללי הפעולה הצביעו בעיקר על מערכת-היחסים במרחב, ציינו את העובדה כי מצרים לוחמת כיום נגד עיראק, ונחלה תבוסה פוליטית במאבק זה. מתחוות על הגבול יכולה להסנות את דעת הקהל המצרית מבוססה זו לצד ישראל, לחזק מחדש את אחדות מדינות-ערב, ש-התערעה.
- תוך התחשבות בצד זה של הבעיה, דיי-בר משה שרת השבוע בכנסת. הוא אמר: אין שום סיכסוך בין מצרים וישראל, ישראל מוכנה ומזומנת להשיטם וישראל

אמנוח

"בכישורו, לא ביע"

אך מקרה הוא שבינו המרווח וגדוש השטחים, שתמונות והאור של נחום גוטמן צר הפנים ושחור-השיער עומד במרחק צע-דים מספר משדרות בן-ציון התל-אביביות, הנקראות על-שם אביו, הסופר שימחה (נפש רצוצה) בן-ציון, ששמו הלא-ספורתי היה: שימחה אלטר גוטמן. מקרה זה הוא אחד המקרים הלא-מתוכננים המעטים בי-חיו של גוטמן בן-ה-57, כי עוד בהיותו בן חמש, בעיר הולדתו, אודיסה הרוסית, תיכנן מה לעשות לכשיגדל: להיות צייר, היה זה או כשצייר את ציורו הראשון — כורה פוחם היוצא מתוך המיכרה המשחיר, הצבע השחור פינה את מקומו עד מהרה לצבעים בהירים יותר, אלה של יפו, אליה הגיעה מישפחת גוטמן בשנת 1905. נחום עצמו לא התעכב הרבה ביפו, עבר לירושלים, לבית-הספר בצלאל, בו למד תחת הדרכתם של מייסד בצלאל בוריס שך ו-הצייר אבל פן. משך שבע השנים הבאות חילק גוטמן הצעיר את יומו לשניים — המחצית האחת לתורה והמחצית השנייה לעבודה, חסות עדי נשים משן-פיל.

נוף כהניתה. אחר תקופת עבודה בי-יקבי וכרמי ראשון-לציון התנדב הצייר לעתיד לגדוד העברי, בו שירת בכיתה אחת עם טוראי יצחק בן-צבי, עמו שמר על